

4. Педагогіка : учеб. пособие для студ. пед. учеб. заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов. – Изд. 3-е. – М. : Школа-Пресс, 2000. – 512 с.

5. Романишина Л.М. Система поетапного контролю навчальної діяльності студентів педагогічних університетів за модульно-рейтинговою технологією навчання з дисциплін природничого циклу: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. – К., 1998. – 366 с.

Таможська І.В.

кандидат педагогічних наук,

Харківський державний автотранспортний коледж

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Сучасний етап пошуків найбільш ефективних шляхів реформування системи вищої освіти в Україні потребує аналізу вітчизняного та закордонного педагогічного досвіду. Ключовою ланкою успішної освітньої моделі, як і раніше, залишаються висококваліфіковані кадри для наукової та викладацької діяльності. Одним із напрямів підвищення рівня освітньої, наукової та методичної підготовки науково-педагогічних кадрів в Харківському університеті в другій половині ХІХ століття залишаються закордонні відрядження до провідних освітніх закладів та установ Західної Європи.

На початку 1865 р. приват-доцентом медичного факультету Харківського університету став Н. А. Тржаска-Хржонцевський. З 16 лютого 1861 р. до жовтня 1864 р. Н. А. Хржонцевський знаходився за кордоном, спеціалізуючись на проблемах патології, терапії та гігієни. Слухав лекції таких відомих учених, як А. Ферстер, А. Кьоллікер, Р. Вірков, Й. Мюллер, Г. Бамбергер, К. Людвіг. Р. Вірков вирізняв його дослідницьку роботу з-поміж інших, адже проводилася вона, як відзначав науковець, з витримкою, обережністю та оригінальністю. В університеті Н. А. Хржонцевський вів загальну патологію, гігієну, гістологію, ембріологію, порівняльну анатомію, токсикологію та судову медицину. У 1866 р. створив гістологічну лабораторію. У кінці 1868 р. вчена рада відмовилася надати йому посаду ординарного професора, тому він перейшов до Університету Св. Володимира [1, с. 35–36; 2, с. 6–7].

У 1866 р. Й. С. Сицянюк майже 5 місяців перебував у закордонному відрядженні. У Берліні відвідував електротерапевтичні сеанси лікарів,

знайомився з методами лікування нервових хвороб за допомогою електричного струму у відомій клініці «Шаріте». Слухав лекції з фізіології, гістології, був присутнім на практичних заняттях у професорів Б. Реймонда та Ю. Ф. Конхейма. Протягом 14 днів відвідував заняття в Музеї природничої історії Парижа, присвячені проблемі органів травлення у тварин. У Гейдельберзі знайомився з роботою фізіологічного інституту Г. Л. фон Гельмгольца, побував у наукових закладах Франкфурта-на-Майні, Бреславлі (Вроцлава) [3, с. 6–7; 24–28].

19 квітня 1867 р. Міністерство народної освіти уточнило список категорій випускників університетів, які мають право стажуватися за кордоном. До цього списку включили: 1) магістрів; 2) кандидатів, які склали магістерський іспит, але не захистили дисертації; 3) кандидатів, що два роки перебували на посаді приват-доцента; 4) кандидатів, які добре відомі своїми науковими працями й мали бажання бути професорами [4, с. 16]. Утім залишалася в силі постанова від 29 грудня 1860 р. щодо відряджень до європейських вищих навчальних закладів та освітніх установ лише політично благонадійних осіб.

У 1860 р. Л. Л. Гіршман закінчив університет зі статусом *sum eximia laude* (лікар з відзнакою). У 1868 р. він став приват-доцентом Харківського університету на кафедрі теоретичної хірургії. На той час в університеті викладання велося на теоретичному рівні. Навчальний процес не був забезпечений необхідною кількістю медичних інструментів, мікроскопів, бажало кращого обладнання університетських лабораторій. Тому вченому довелося переймати досвід проведення науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах Західної Європи.

Л. Л. Гіршман працював у Гейдельберзькому університеті та Офтальмологічній клініці професора О. Пагенштехера у Вісбадені. У 1865 р. він виступив на з'їзді Гейдельберзького офтальмологічного товариства з доповіддю, присвяченій такому захворюванню, як астигматизм. Активна наукова діяльність Л. Л. Гіршмана в Німеччині була відмічена його обранням у члени цього товариства. Після повернення в 1866 р. до Харкова він починає практикувати як офтальмолог. Із собою він привіз офтальмоскоп, подарований Г. Гельмгольцем. Такого приладу, що дозволяв досліджувати очне дно та роговицю ока, у Харкові ще не було. У 1868 р. захистив дисертаційну роботу, йому було присуджено науковий ступінь доктора медицини та присвоєно наукове звання приват-доцента по офтальмології Харківського університету. У 1870 р. отримує дозвіл читати приватний курс офтальмології. Л. Л. Гіршман сприяв тому, щоб в 1872 р. в Харківському університеті було створено очну клініку.

Під час перебування у Західній Європі (Німеччині, Австро-Угорщині, Франції, Швейцарії) О. Богомолів відмітив, що хімічна наука та виробництво стрімко розвиваються. У Бонні він відвідав

новозбудований Хімічний інститут професора Ф. А. Капуле, аналогічні заклади професорів Г. Кольбе в Лейпцигу, А. В. фон Гоффмана в Берліні. О. Богомолів відзначав, що на розвиток технологічних і хімічних лабораторій виділяються значні кошти, якими можна вільно розпоряджатися. Вони забезпечені відповідними приладами та обладнанням, що необхідне для проведення лабораторних дослідів і наочних експериментів. У лабораторіях створено всі необхідні умови для студентської практики. Якщо в Харківському університеті фільтрація осаду тривала годину, то в лабораторії Берлінського університету – 30 секунд [5, с. 2–7; 13–14].

Отже, практика стажування приват-доцентів у вищих навчальних закладах та освітніх установах Західної Європи застосовувалася керівництвом Харківського університету для забезпечення навчального процесу та науково-дослідної роботи зі студентами висококваліфікованими науково-педагогічними кадрами. Також закордонні відрядження сприяли професійному та кар'єрному росту приват-доцентів.

Список використаних джерел:

1. Заседание 19 декабря 1864 года // Протоколы заседаний Совета Императорского Харьковского университета 1864 года. – Х., 1865. – № 10. – С. 16–45.
2. Протокол заседания Совета 7 декабря 1868 года // Университетские известия (К.). – 1869. – № 2. – С. 1–27.
3. Сыцяно І. С. Отчет о занятиях во время заграничной командировки для обозрения электролечебных заведений (с 15 апреля по 10 сентября 1866 года) / И. С. Сыцяно. – Х. : В унив. тип., 1867. – 40 с.
4. Заседание 29 апреля 1867 года // Протоколы заседаний Совета Императорского Новороссийского университета 1867 года. – Одесса, 1868. – С. 15–29.
5. Богомолів А. Отчет о путешествии за границу от 15-го мая по 1-е сентября 1869 года / А. Богомолів. – Х. : В универ. тип., 1870. – 23 с.